

"Kalevipoja" mõtte algataja ja sündmustiku visandaja Friedrich Robert Faehlmann - 210

Endise Ao mõisa hoone-
test pole enam ammu
midagi säilinud, vaid pär-
nad pargi edelanurgas ja
mõned vundamendikivid
paksu rohukamara all on
sünnistajad ammusest
ajast, kui Aos elas
Faehlmanni perekond.

Aime Kinnep
Rakke Valla Hariduse Seltsi
juhatuse esimees

Maantee ääres asunud mõisa-
aegse akaatsiaheki asemele on
Faehlmanni mälestuskivi üm-
bruse korrasoleku eest pikki aas-
taid hoolt kandnud Erich
Einmanni pere istutanud noor-
d kuusepuud.

Faehlmannid põlvnevad
Kadrina kihelkonnast Vohnja
vallast. Friedrichi isa Henrich
Johann oli Ao mõisas valitseja
ametis.

Kaasaegsete mälestuste jär-
gi oli ta heasüdamlik, naljaar-
astaja, avara silmaringiga
mees, kes tunnistas end julgelt
eestlaseks ajal, mil iga pisutki
edasi jõudnu püüdis mängida
sakslast.

Ema Katariina oli põdura
tervisega ning suri tiisikusse pä-
rast kolmanda poja sündi. Fried-
rich Robert oli siis seitsmeaasta-
ne.

Lapse unistused

Ao mõisa omanik von Pay-
kull võttis poisi enda perekon-
da. Õpetas talle lugemist ja sak-
sa keelt.

Mõisahärra pühendas opma-
ni pojale niisama palju tähele-
panu kui enese lastele.

Samas tegi nooruke Fried-
rich Robert Faehlmann tutvust
talurahvaga, kellelt ta kuulis
muinasjutte ja rahvalaule.

Aos sai alguse tema suur hu-
vi rahvajuttude vastu.

Juba täis-
kasvanuna,
1839. aastal,
kirjutas ta eest-
lasi ja nende
rahvajutte väärtu-
stades: "Ma
tahan esitada
teile ühe mui-
naslugude kim-
bu. Aga mui-
naslugudel on rohkem väärtust,
kui me õpime tundma ka rah-
vast, kellele nad kuuluvad."

"Muinaslugudel on rohkem väärtust, kui me õpime tundma ka rahvast, kellele nad kuuluvad."

Friedrich Robert Faehlmann

Ao härrastemajas sai alguse
Faehlmanni huvi arstiteaduse
vastu. Kui mõisahärra vennatü-
tar Helene käis mõisas asuvast
apteegist haigetele rohtu vii-
mas, saatis väike poiss teda ala-
ti jälgides kõike suure huviga.

Mõisatrepil tuhka ja liiva pa-
berkotikestesse mõõtes ning kodu-
s hiirte ja teiste väikeste loo-
made laipu lahates unistas ta
suureks tohtriks saamisest. Isa
küll tõreles temaga, kuid harva
on laste unistused nõnda täitu-
nud kui Faehlmanni puhul.

Üheksa-aastase poisi viis isa
Liigvalla mõisa kooli, kus ta käis
kaks aastat.

Koolis valitses nõudlik õhk-
kond ja Friedrich Robert
Faehlmann oli virk õpilane.
Õpetajaks oli sakslane Venzel,
kes oskas haaravalt jutustada
saksa ja kreeka muinasjutte ning
kes lisaks loodusloo õpikule lei-
dis sageli lisaselgitusi Liigvalla
kaunist loodusest.

Tartu ülikooli arstiteadus-
konnas õppides tegi Faehlmann
koolivaheaegadel pikki jalgsi-
matku Ao ümbrusesse, pannes
kirja rahvapärimusi ja muisten-
deid.

Peamiseks jutustamise ko-
haks peab ta metsalagendikku
Vägeva juures, kus jutustaja ol-
nud valge habemega Endla va-
namees.

1839. aastal algatas Faehl-
mann esimese eesti teadlasena
oma kõnes Õpetatud Eesti Selt-
sis mõtte eesti rahva eepose
"Kalevipoeg" koostamisest.

Ta kõneles: "Oma kuuljaid
palun ma endale ette kujutada,
et me 66 versta Tartust eemal
oleme; siin läheb tee kahte ha-
russe, pahemat kätt pöörab tee
Tallinna poole üle Piibe, pare-
mat kätt Rakveresse ja Narva.
Sellel teelahkmel jutustanud öö-
puhkusele asunud teesillutajai-
le üks lumivalge habemega va-
nake Kalevipojast." Nii tekkinud
temal idee kangelaslugude kir-
japanemiseks.

Kodupaik mäletab

Ao jäi Friedrich Robert Faehl-
mannile kalliks surmani. Juba
lootusetult haigena soovis ta
veel kord lapsepõlvkodu külas-
tada.

Friedrich
Reinhold
Kreutzwald on
oma sõbra ja
mõttekaaslase
kohta kirjuta-
nud: "Kui haige
F a e h l m a n n
oma sõpradele
Ao mõisast ju-
stustas, ärkasid noorusmälestu-
sed säärase elevusega, et viie-
kümneaastane mees, oma hai-
get keha unustades, nooruki tu-
lisusega plaane sepitses järgmi-
sel suvel huvireisi läbi Liivi- ja
Eestimaa ette võtta, et kõiki Ka-
levipojaga seotud maakohti nä-
ha ja sel puhul oma armastatud
Aod külastada."

1957. aastal tähistasid Rak-
ke keskkooli noored koduloo-
sed kodu-uuriija Helmut Joonuk-
si algatusel Friedrich Robert
Faehlmanni sünnikoha mäles-
tuskiviga.

Mälestuskivi ümbruse kor-
rasoleku eest on hoolitsenud
hiljuti 92. sünnipäeva tähista-
nud Erich Einmann ja tema pe-
reliikmed.

Faehlmanni nime kannab
Rakke peatänav ja sellel tänaval
aadressil Faehlmanni tee 33
asub Rakke muuseum.

Muuseumi fondi kuuluvatest
Friedrich Robert Faehlmanni
kohta käivatest väljaannetest
vanimad on album "Fr. R.
Faehlmann", välja antud Tartus
1929. aastal, ja 1936. aastal il-
munud "Faehlmanni ja Kreutz-
waldi kirjavahetus" toimetaja
Mart Lepiku pühendusega.

Samas leidub ka 2003. aas-
tal Aime Kinnepi koostatud Rak-
ke Valla Hariduse Seltsi väljaan-
ne "Faehlmann ja Rakke".

Seltsi liikmed viisid kivi
Faehlmanni sünnikohast Neeru-
ti Sadulamäele püstitatud Kale-
vipoja kujusse, mille autor on
Simson Seaküläst.

Selts on korraldanud Fried-
rich Robert Faehlmanni täht-
päevadel kirjandusõhtuid ja mä-
lestustunni Aos.

Rakke Valla Hariduse Selts
koos Rakke gümnaasiumiga kor-
raldas 5. detsembril Faehlmanni
210. sünniaastapäevale pühen-
datud konverentsi.

Põhjaliku ettekandega
"Faehlmann ja eesti kirjandus-
lugu" esines kümme aastat
Faehlmanni kirjanduslikku tege-
vust uurinud Eesti kirjandus-
muuseumi teadur Kristi Mets-
te.

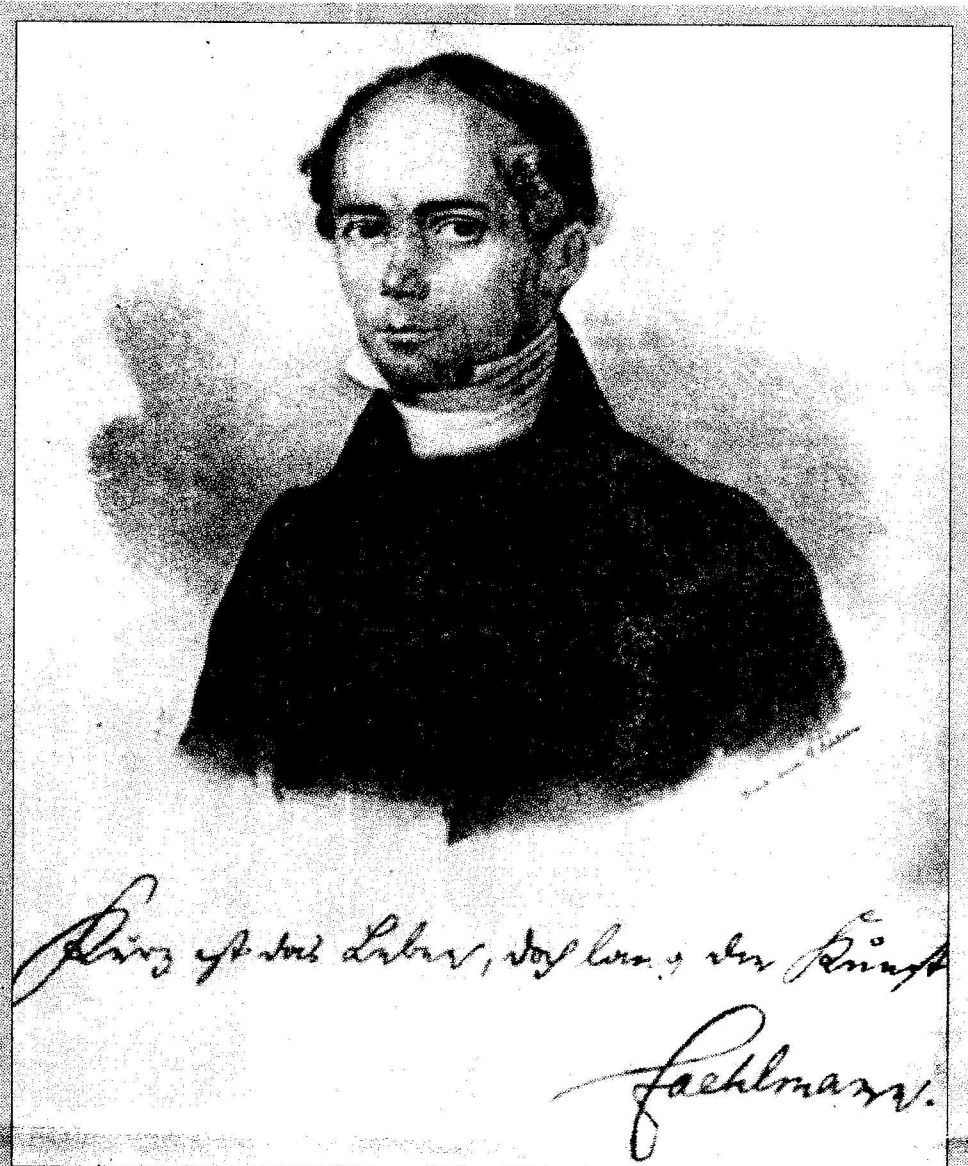
Arsti, luuletaja ja bibliofiili
Viljar Ansko ettekandeteemad
olid "Faehlmann arstina" ning
ettekandjat pikka aega paelu-
nud teema "Faehlmanni ikono-
graafiast".

Muistendid elavad edasi

Muistendi "Emajõe sünd"
esitasid Rakke gümnaasiumi lu-
gemisringi õpilased õpetaja Leo-
noore Meerja juhendamisel. Väl-
jas oli Antti Ilometsa koostatud
Faehlmanni elu ja tegevust ka-
jastav näitus Rakke muuseumi
kogudest.

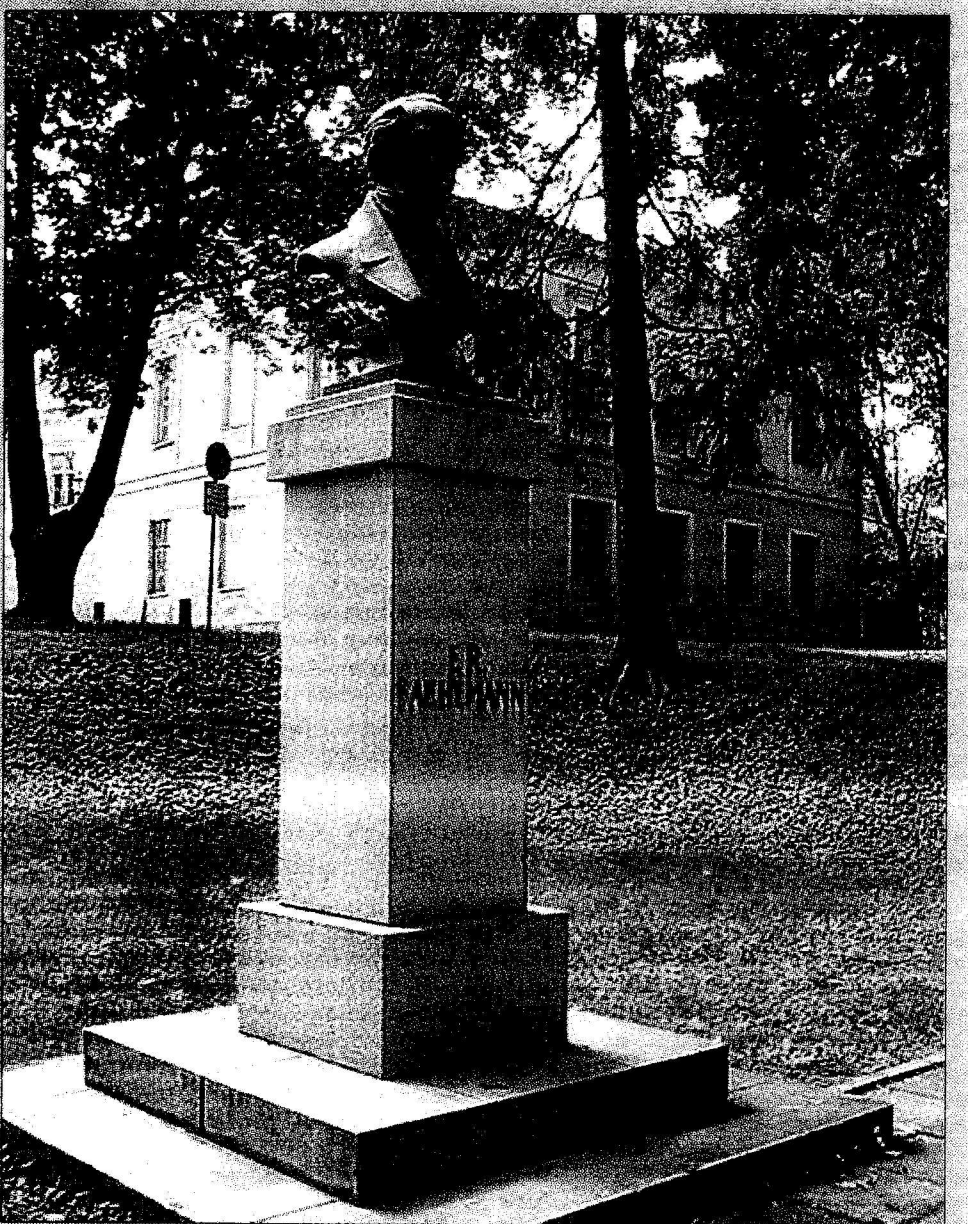
Osalejaille kingiti Aime
Kinnepi koostatud Rakke Valla
Hariduse Seltsi väljaanne "Faehl-
mann ja Rakke".

Nõnda kui kaugele kõmise-
va raudtee hääli ning Edru küla
koerte haugatused kostavad Vä-
geva metsalagendikule nagu
Faehlmanni ajal, nii elavad Rak-
ke ümbruse rahva seas edasi Ka-
levipoja muistendid.



Eduard Hau portree noorest Friedrich Robert Faehlmannist, kelle sünnist Ao mõisavali-
litseja pere möödus eelmise aasta viimasel päeval 210 aastat.

Repro



Voldemar Melliku loodud Friedrich Robert Faehlmanni mälestussammas seisab Tartu
Toomemäel Vana Anatoomikumi ees juba alates 1930. aastast.

Tartu linnavalitsus